

Marte meo i forhold til mennesker med problemskabende adfærd

Forfattet af Jytte Birk Sørensen, Cand. Scient. Soc. Psyk., Marte meo supervisor og forfatter

Mennesker med problemskabende adfærd skaber ofte angst og konflikter i samspillet med andre. Det påvirker ofte den måde, vi som professionelle ser og møder dem på. Vi ser det, der volder vanskeligheder, men ser vi også udviklingsmulighederne?

Her kan Marte meo metoden være særdeles egnet.

Marte meo betyder ved egen kraft og anvender videooptagelser af samspil, som et analysegrundlag med henblik på at optimere brugerens egne sunde udviklingspotentialer. Videooptagelser af samspillet mellem brugeren og den professionelle gør det muligt at fokusere på brugerens ressourcer og udviklingsbehov og hermed give den professionelle større indsigt i og redskaber til at matche brugerens udviklingsbehov optimalt, så den problemskabende adfærd reduceres.

Følgende artikel vil med afsæt i to eksempler vise, hvordan Marte meo metoden kan være velegnet i mødet med mennesker, som har problemskabende adfærd.

Johanne på 64 år, hun skriger voldsomt, slår og bider sig selv. Personalet har bedt om hjælp til Johanne, fordi hun skriger meget. Det er generende for både Johanne, de øvrige beboere og personalet.

Johanne har nedsat psykisk funktionsniveau, hun er mobil, har begrænset verbalt sprog, men meget på forståelsesplan. Hun har været institutionsanbragt det meste af sit liv. Tidligere blev hun medicineret for at begrænse skrigeriet. Johanne filmes i et samspil med en pædagog, hvor hun skal soigner. Johanne skriger voldsomt, slår sig selv i ansigtet og siger med vrede toner: "Stop med det". Hun bider sig i hånden, og viser tydeligt, at hun ikke har det godt. Pædagogen taler stort set ikke med Johanne. I et enkelt klip henvender pædagogen sig til Johanne, hvor hun med venlige toner siger: "Johanne, hvad er du vred over, er det morgenkåben? Johanne holder op med at skrive, kigger på pædagogen og svarer med et nik og et bestemt: "Ja". Efterfølgende henvender Johanne sig 3 gange med et appellerende ansigtsudtryk, men får ingen kontakt. Så begynder hun atter at skrive, slå og bide.

Videooptagelsen af samspillet viser et tydeligt mønster:

- *Johanne skriger, når hun ikke får en reaktion på egne kontaktinitiativer*
- *Johanne skriger, når hun ikke kan følge med i det, der foregår med hende (bliver vasket, får tøj på)*
- *Johanne skriger, når hun bliver spurgt om noget, og ikke får tid til at svare.*

Åge kaster ting efter personalet og slår ud efter dem. Personalet vil gerne have hjælp til at få en bedre kontakt til Åge og reducere hans aggressive handlinger.

Åge er 60 år gammel og har været institutionsanbragt hele sit liv. Han har nedsat psykisk funktionsniveau, har intet verbalt sprog og udprægede autistiske træk. Når personalet kommer med mad til Åge, agerer han meget uforudsigelig. Han søger ikke øjenkontakt,

har kun fokus på maden. Når maden serveres, sker det hyppigt, at han kaster tallerken og glas med indhold efter personalet. Når de vil hjælpe ham med maden, slår han tit hårdt ud efter dem. Personalet er efterhånden bange for at nærme sig Åge, hvilket ses tydeligt på videofilmen. Åge viser i udpræget grad større optagethed af ting/mad end af mennesker; han skal have udviklet lysten og glæden ved menneskeligt samvær.

Både Johanne og Åge har problemskabende adfærd, og hører til gruppen af mennesker med udadreagerende adfærd, og for at afhjælpe denne adfærd er det nødvendigt at forstå meningen bag adfærden og imødekomme Johanne og Åge på deres udviklingsniveau og udviklingsbehov.

Hvad er Marte meo¹

Marte meo er en kommunikationsmetode, som er udsprunget af den nyere udviklingspsykologiske forskning og teorier om samspillet og anerkendelsens betydning for udvikling, trivsel og livskvalitet.

Marte meo er funderet i det nye spædbarnsparadigme, som har påvist, at mennesket er et dybt socialt væsen. Vi fødes med potentialer for kontakt og udvikling, og den måde vi mødes på, får vital betydning for vor selvudvikling og livskvalitet. Det er gennem interaktive processer vi udvikles, udfoldes eller i værste fald afvikles.

I Marte meo er målet at støtte den enkeltes udviklingskræfter optimalt, hvilket sker gennem et udviklingsstøttende samspil, som matcher brugerens udviklingsniveau.

Marte meo principperne definerer et udviklingsstøttende samspil

Marte meo er udviklet gennem mikroanalytiske studier af, hvad der karakteriserer et velfungerende samspil og konstruktive kontaktmåder. Metodens grundlægger Maria Aarts har operationaliseret denne særlige kommunikationsform, så den gennem videooptagelser af samspil kan observeres og analyseres. I Marte meo regi kaldes dette for et udviklingsstøttende samspil, som kan associeres til det anerkendende samspil. Den særlige Marte meo terminologi er begrundet i, at metoden specifikt er udviklet til anvendelse af video. Elementerne i det udviklingsstøttende samspil kaldes for Marte meo principperne, hvor samspillet er karakteriseret ved følgende:

- Følge brugerens initiativ
- Positiv bekræfte initiativet
- Benævne egne og andres initiativer
- Turtagning
- Positiv ledelse, her indgår tre underpunkter:
 1. Hvordan er omsorgspersonen til at skabe en følelsesmæssig god atmosfære?
 2. Hvordan er omsorgspersonen til at følge, positiv bekræfte og benævne initiativer, tage ture?
 3. Hvordan er omsorgspersonen til at lave struktur, som matcher brugerens udviklingsniveau?

En analyse af samspillet mellem Åge og Johanne og deres omsorgspersoner viser:

¹ Marte meo metodens teori og praksis af Jytte Birk Sørensen (Systime Academic 2002).

- at Åge og Johanne i et meget begrænset omfang bliver fulgt og positivt bekræftet på deres initiativer. Når mennesker ikke ses og anerkendes er der stor risiko for mistrivsel, da vor sociale natur er dybt afhængig af nærende kontakt
- omsorgspersonerne benævner kun ganske få gange, hvad der foregår i samspillet med Åge og Johanne. Manglende information og anvisninger vil ofte resultere i samarbejdsvanskeligheder, fordi brugeren ikke inddrages og værdsættes
- omsorgspersonerne strukturerer opgaven uden at prioritere kontakten. I Marte meo handler det først om at skabe kontakt og så løse opgaven. Kontakten er essentiel, så Åge og Johanne ikke objektgøres
- der er fravær af en rar følelsesmæssig stemning, hvilket påvirker samarbejdsklimaet og kontakten generelt. Mennesker er meget påvirkelige af stemninger, og i særlig grad mennesker uden verbalt sprog.

Marte meo bruger video som observations- og analysegrundlag

Videooptagelser kan bidrage til at se meningen i det, der opleves meningsløst, og dermed afværge risikoen for at stigmatisere andre. Al adfærd er meningsfuld, men kan opleves meningsløs, såfremt vi ignorerer eller stigmatiserer adfærden. At upassende adfærd alene skyldes personlighedsmæssige årsager, og ikke den kontekst adfærden forekommer i, har udviklingspsykologien indenfor de seneste årtier kraftigt dementeret; vi udvikles gennem de interpersonelle relationer.

Johannes reaktion (skrig) må betragtes som en sund reaktion på et usundt samspil. Hun insisterer via skriget på at få kontakt og indflydelse på de ting, der vedrører hende. Hun er ikke bare en skriger, hun skriger om udviklingsstøttende kontakt og omsorg.

Personalet ser gennem videooptagelserne, hvordan Johanne forsøger at få kontakt. De ser, hvor interesseret hun er i det, der foregår omkring hende. De skal lære at se Johannes initiativer og følge dem ved at sætte ord på hendes initiativer. Anden optagelse af Johanne viste et ændret samspil, hvor Johanne kun skreg få gange, og hver gang fordi hun ikke kunne følge med i det, der foregik omkring hende.

Ser vi på samspillet med Åge, ser vi, at han får serveret mad på en måde, som ikke matcher hans udviklingsniveau. Han vurderes til at befinde sig på kerneselvs niveau (5-7 måneder), og han skal tilbydes mad, hvor han er sammen med en omsorgsperson. Han skal have både kontakt og mad. Pædagogen får som arbejds punkt at sætte sig ved siden af Åge og evt. holde ham i hånden og hjælpe ham med spisningen. Allerede første gang ses en ændring i Åges udadreagerende adfærd; han vil gerne holde i hånd, han har sporadisk øjenkontakt og smiler en anelse. Måden han spiser på er mere præget af nydelse. Han viser, han kan lide at være kontakt. 2 måneder senere kommer han selv, rækker sin hånd til pædagogen, og nyder synligt bare at sidde at holde i hånd.

Både Johanne og Åge skal erfare, at de betragtes som medmennesker med deres særlige personlighed og udviklingsbehov, at kontakten er vigtigere end opgaven, og endelig skal de tilbydes samværsrum, hvor den følelsesmæssige stemning er domineret af indlevelse.²

² *Fantastiske forbindelser* red. Af Rene Kristensen Dafolo 2006

